

Museum de
Gevangendoor

GEVANGEN IN EEN DOOR

Misdad en straf,
vroeger en nu

In dit boekje leer je alles over de Gevangendoor als gevangenis en de straffen die misdadigers vroeger kregen. Ook vergelijken we de straffen van vroeger met de straffen van nu. Soms zie je een woord onderstreept. Als je niet weet wat het betekent, kun je in de woordenlijst achter in dit boekje de betekenis opzoeken.

INHOUDSOPGAVE

- 1 De Gevangendoor.... niet zomaar een deur
- 2 Waren de straffen vroeger erger?
- 3 Wachten op je straf
- 4 Gegijzeld!
- 4 Arm of rijk? Klassenjustitie in de gevangenis
- 5 Marteling
- 7 Soorten straffen
- 15 Wetboek van strafrecht
- 18 Straffen vroeger en nu
- 20 Kinderen worden ook gestraft
- 23 Gevangendoor nu
- 24 Woordenlijst

WACHTEN OP JE STRAF

Als je vroeger iets misdaan had, werd je in de gevangenis opgesloten. Dit was nog niet je straf! Nee, je zat in de gevangenis om je echte straf af te wachten. De straf die je kreeg werd meestal vrij snel uitgevoerd. Je hoefde dus geen jaren in de gevangenis te zitten. Daar was trouwens ook geen plek voor, want zoals je misschien al wel in de Gevangendoor hebt gezien, waren er helemaal niet zo veel cellen.

Het wachten op de straf was niet altijd even aangenaam. Gevangenen hadden geen rechten. Als je arm was moest je in een klein gajool zitten. In de winter was het daar erg donker en koud. Er lag stro op de grond en er was één secret. En denk maar niet dat je daar in je eentje zat! Er zaten meestal drie gevangenen in één gajool. Op sommige momenten werden er zoveel mensen tegelijk opgepakt, dat er wel vijftien mensen in één gajool

Een gajool

opgesloten zaten! Je kan je misschien wel voorstellen dat dat niet alleen erg krap was, maar dat het er ook enorm stonk. Gevangenen leefden op water en brood.

Als je rijk was, kon je een grotere cel voor jou alleen krijgen. Je moest daar natuurlijk wel voor betalen. Maar je had dan wel een vuurtje in je cel om je handen te warmen, een eigen bed, en je mocht zelf kiezen wat je wilde eten. Een voorbeeld van zo'n cel voor de rijken is de Ridderkamer in de Gevangendoor.

De Ridderkamer in de Gevangendoor; een rijkeluiscel

NU

Inmiddels is dit wel veranderd. Soms zit je in voorarrest in de gevangenis om je proces af te wachten, maar meestal zit je in de gevangenis als straf. Hoe lang je daar moet zitten hangt af van het misdrijf dat je gepleegd hebt: hoe erger de misdrijf, hoe langer je in de gevangenis moet zitten. Gevangenen hebben tegenwoordig wel een eigen cel (of ze delen een cel met een andere gevangene) met een bed, wc en wastafel en soms mogen ze zelfs een tv huren. Ook hebben de gevangenen, in tegenstelling tot vroeger, rechten. Zo hebben ze bijvoorbeeld recht op minstens 1 uur bezoek per week. Ze hoeven ook niet de hele dag in hun cel te zitten. Soms mogen ze eruit om gezamenlijk te eten of om even een frisse neus te halen op het gevangensterrein.

De Gijzelzolder

NU

Tegenwoordig moeten wanbetalers soms ook naar de gevangenis, bijvoorbeeld als ze heel veel boetes van de politie niet hebben betaald. Een wanbetaler kan dan kiezen: of meteen alles betalen, of naar de gevangenis. De wanbetaler mag maximaal 7 dagen worden vastgezet in het huis van bewaring. Als de wanbetaler weer vrijgelaten wordt, moet hij natuurlijk nog wel de boete betalen. Ook kan een wanbetaler een strafblad krijgen. Hierover lees je later meer.

Een secreet in het gajool

Gegijzeld!

Je las net al dat gevangenisstraf niet voor kwam als straf. Wel werd gevangenschap als dwangmiddel gebruikt. Als iemand bijvoorbeeld zijn schulden niet kon of wilde betalen, kon de schuldeiser deze persoon in gijzeling laten nemen; hij werd gevangen gezet. De wanbetaler bleef dan in hechtenis tot hij zijn schulden had afbetaald. De schuldeiser moest wel flink betalen voor deze gijzeling; maar liefst achttien stuivers per dag (één stuiver is vijf cent). Dat was in die tijd een dagloon van bijvoorbeeld een metselaar of timmerman. In de Gevangenispoort was er een speciale cel waarin mensen werden opgesloten wanneer zij hun schulden niet wilden betalen. Deze kamer heet de Gijzelkamer of Gijzelzolder, en is tijdens de rondleiding te bekijken.

Arm of rijk? Klassenjustitie in de gevangenis

Rijke gevangenen mochten in een grote cel zitten met lekkerder eten en een warm bed; arme gevangenen zaten in een klein gajool die koud en vies was. Niet alleen bij het wachten op je straf werd er verschil gemaakt tussen arme en rijke mensen. Ook in de straf die je kreeg was dit het geval. Dit verschil in behandeling van arme en rijke mensen noemen we klassenjustitie. Vroeger mocht de rechter zelf bepalen welke straf iemand kreeg. Een rijke gevangene kon veel geld betalen aan de rechtbank om zijn straf af te kopen. Hij kreeg dan een minder zware straf, of zelfs helemaal geen straf! Arme mensen hadden daar helemaal geen geld voor. Daarom kregen zij vaak zwaardere straffen dan de rijken.

NU

In principe bestaat klassenjustitie tegenwoordig niet meer. Iedereen in Nederland heeft de zelfde rechten. Tenminste: zo staat het in de Grondwet. Maar in de praktijk pakt het soms anders uit. Want wie geld heeft, kan makkelijker een goede advocaat inhuren en heeft zo een grotere kans op minder of geen straf. Ook blijkt uit onderzoek dat mensen met een baan voor dezelfde overtreding of misdaad minder vaak gevangenisstraf krijgen dan werklozen. “Klassenjustitie”, klinkt dan het verwijt, “middeleeuwse toestanden!”. Al wijzen deze uitspraken erop dat ons rechtssysteem nog altijd niet voor iedereen lijkt te gelden: het onrecht zoals dat vroeger voorkwam, kennen we dankzij onze huidige rechtstaat gelukkig niet meer.

Balthasar Gerards, de moordenaar van Willem van Oranje, wordt ter dood gebracht en gevierendeeld.

Prent uit 1584. Collectie Atlas van S'olk, Rotterdam.

SOORTEN STRAFFEN

Als een misdadiger zijn daad bekend had, kreeg hij van de rechter zijn straf opgelegd. In het verleden waren er verschillende soorten straffen die je kon krijgen. Deze zullen we hier allemaal bespreken. De straffen waren:

geldboete

schandstraf

lijfstraf

tuchthuizen

doodstraf

verbanning

Het kwam in de Middel-eeuwen regelmatig voor dat er meerdere straffen tegelijk werden gegeven. De meeste straffen werden in het openbaar, op een plek waar iedereen het kon zien, uitgevoerd. De toeschouwers werden op deze manier gewaarschuwd en bang gemaakt.

In de Middeleeuwen speelde symbo-lick een belangrijke rol. De straf die de misdadiger kreeg opgelegd moest vaak het misdrijf weerspiegelen. Je moest dus eigenlijk aan de straf kunnen zien wat de misdadiger gedaan had: de straf stond symbool voor de misdaad.

Wat moest je gedaan hebben om zo'n lijfstraf te krijgen?

Een lijfstraf kreeg je als je bijvoorbeeld iets gestolen had, of als je een spion of oplichter was. Eerder las je al dat **symboliek** erg belangrijk was. Bij diefstal werd als straf vaak je hand afgehakt, omdat je je hand had gebruikt om mee te stelen. Als je vals had gespeeld tijdens een spel werd je oog uitgesneden, en als je bijvoorbeeld kwaad sprak over God, dan werd je tong afgesneden.

Tegenwoordig wordt gebruik gemaakt van het **strafblad**. Een strafblad is een vermelding in het strafregister. Hierin staat welk misdrijf je hebt gepleegd en wanneer je dit hebt gedaan. Het hebben van een strafblad kan gevolgen hebben voor later. Je wordt bijvoorbeeld bij sommige banen niet aangenomen en soms mag je bij een verhuurder geen huis huren. Als je een misdrijf hebt gepleegd wat niet heel erg is, kan het zijn dat na een aantal jaar het misdrijf van je strafblad wordt gehaald. Dan weet niemand meer dat je vroeger iets verkeerd hebt gedaan.

Nu
Nog steeds gebruiken we wel eens de uitdrukking 'iemand brandmerken', bijvoorbeeld: 'je hebt hem gebrandmerkt'. We bedoelen dan dat we heel veel slechte dingen over iemand hebben verteld aan heel veel mensen, waardoor iedereen nu slecht denkt over deze persoon. Hij heeft dus figuurlijk, niet letterlijk, een 'brandmerk' gekregen.

Brandmerk met het stadswapen van Den Haag, herkenbaar aan de ooievaar.

Brandmerk met het stadswapen van Leiden, herkenbaar aan de sleutels.

Brandmerk met het stadswapen van Amsterdam, herkenbaar aan de drie kruizen.

Verbanning

Verbanning werd vaak als straf toegepast, en werd gezien als een van de zwaarste straffen die je kon krijgen. Met deze straf verdwenen criminelen voor langere tijd en soms voor altijd uit eigen stad of dorp. Ze mochten zich daar niet meer laten zien. Vervelend aan deze straf was wel dat de crimineel nu naar een andere stad of dorp ging. Dit was voor deze mensen niet zo fijn, maar voor de veroordeelde was het vreselijk. Hij moest namelijk zelf een heel nieuw leven opbouwen, zonder zijn familie of vrienden om hem te helpen. Vaak kreeg de crimineel die werd verbannen vóór zijn vertrek nog een brandmerk van de stad. Zo wisten mensen in andere steden gelijk dat hij een crimineel was. Je kan je misschien wel voorstellen dat het dan erg moeilijk is voor de misdadiger om nieuw werk te vinden en nieuwe vrienden te maken.

Wanneer werd je verbannen?

Verbanning was een straf die voor allerlei misdrijven werd gegeven. Zo kon je de straf al krijgen als je schuldig was aan diefstal. Maar ook landlopers (zwerfers), rovers, en geweldplegers konden de straf opgelegd krijgen. Als je iets heel ergs had gedaan, bijvoorbeeld een moord had gepleegd, dan kon je maar beter vluchten. Je kon dan namelijk niet meer de doodstraf krijgen. Wel kon het bestuur van de stad je alsnog verbannen. Je mocht dan nooit meer terugkeren naar deze stad. Het was zeker geen goed idee om terug te keren naar een stad als je daar verbannen was. Als je dat namelijk wel deed, was je je leven niet meer zeker.

Verbanning werd na de bezetting door de Fransen in 1810-1813 niet meer toegepast in Nederland.

In het jaar 1447 dronk Corneliane Lodewijcxdochter een drankje in een Leidse herberg. Toen ze opstond om naar huis te gaan, stopte ze per ongeluk een jurk en een kaproen (een soort hoedje) onder haar rok. Althans, dat beweerde ze toen ze zich later voor de rechtbank tegen de beschuldiging van diefstal moest verdedigen. De rechtbank geloofde niets van haar verhaal en veroordeelde Corneliane voor diefstal. Ze moest de stad verlaten en mocht honderd jaar en één dag geen voet zetten in het gebied rond Leiden en Den Haag. Deed ze dat wel, dan was ze haar leven niet meer zeker.

Een aparte vorm van verbanning was de verplichte bedevaart. Rome was de meest populaire stad om gestrafte criminelen naartoe te sturen. Er waren vroeger nog geen auto's, treinen of vliegtuigen, dus de afstand moest te voet afgelegd worden. Het duurde soms wel jaren voor de bestemming werd bereikt en veel mensen overleefden de tocht niet. Je kon namelijk onderweg door struikrovers beroofd of vermoord worden. Als de veroordeelde de bestemming wel wist te bereiken, moest hij bijvoorbeeld drie kerken bezoeken en om vergiffenis van zijn zonden vragen. Ook moest de veroordeelde in veel gevallen bewijs meenemen dat hij de kerken echt had bezocht. Als hij dit niet deed, mocht hij niet terugkeren naar de stad. Als hij wel bewijzen had meegebracht, mocht hij na terugkeer van zijn reis weer gewoon leven in de stad waar hij vandaan kwam.

Tuchthuizen

In 1596 werd in Amsterdam het eerste tuchthuis in gebruik genomen. In dit tuchthuis werden veroordeelde mannen opgesloten en moesten ze hard werken. In de loop van de zeventiende eeuw werden er steeds meer tuchthuizen opgericht. Deze tuchthuizen werden ook wel rasphuizen genoemd omdat mannen de hele dag Braziliaans hardhout moesten raspen tot poeder. De gasapte houtvezels werden gebruikt als grondstof voor verf en inkt. Een werkdag duurde twaalf uur lang. Als de mannen lastig waren en niet wilden werken, werden ze gestraft. Vastgebonden op een strafbank kregen ze een pak slaag op hun rug.

Voor vrouwelijke **misdadigers** waren er andere tuchthuizen; deze heetten spinhuizen. In de spinhuizen moesten de vrouwen de hele dag spinnen. Van wol spinden ze draden, waarvan kleding werd gemaakt.

Wanneer een vrouw werk weigerde of lastig was dan werd ze ook gestraft. Ze werd op haar rug op een strafbank vastgebonden en kreeg een pak slaag op haar buik. Om de straf te verergeren werd ook haar haar aan de bank vastgebonden.

Pijnbanken (17de eeuw) uit een tuchthuis in Amsterdam. De linker werd gebruikt om mannen te straffen; de rechter om vrouwen te straffen. In het midden liggen twee raspen.

Wanneer moest je naar een tuchthuis?

Je werd in een tuchthuis opgesloten als je al meerdere keren de fout in was gegaan. De rechters hoopten je op deze manier wat **discipline** bij te brengen.

*Dit overkwam bijvoorbeeld Trijn van Hamburg in 1614 in Alkmaar. De jaren daarvoor was Trijn gestraft voor diefstal. Zo was zij meerdere malen in het schandblok gezet en **gegeseld**, vijf keer gebrandmerkt en zelfs haar beide oren waren afgesneden! Toen ze weer de fout in ging, stuurden ze haar naar een tuchthuis, in de hoop dat ze zich daarna wel braaf zou gedragen.*

De Plaats met het Groene Zoodje en rechts de Gevangenpoort.

Schilderij uit ca. 1550-1565

De doodstraf werd in 1870 afgeschaft. Lijfstraffen werden al eerder verboden. Rechters stopten met het geven van deze straffen omdat steeds meer mensen het niet menselijk vonden om zo iets nog te doen. Langdurige gevangenisstraf bleef zo als enige hoofdstraf over bij zwaardere misdrijven.

Doodstraf

De zwaarste straf die je kon krijgen was de doodstraf.

Deze straf werd vroeger in het openbaar uitgevoerd op een schavot. Tegenover de Gevangenpoort stond een schavot dat het 'Groene Zoodje' heette (dit werd gebouwd rond 1473). Het heette zo omdat het schavot bedekt was met graszoden (grasmatten). Als het gras op het schavot werd gemaaid, wisten de mensen dat er binnenkort een executie plaats zou vinden. Na een onthoofding strooide

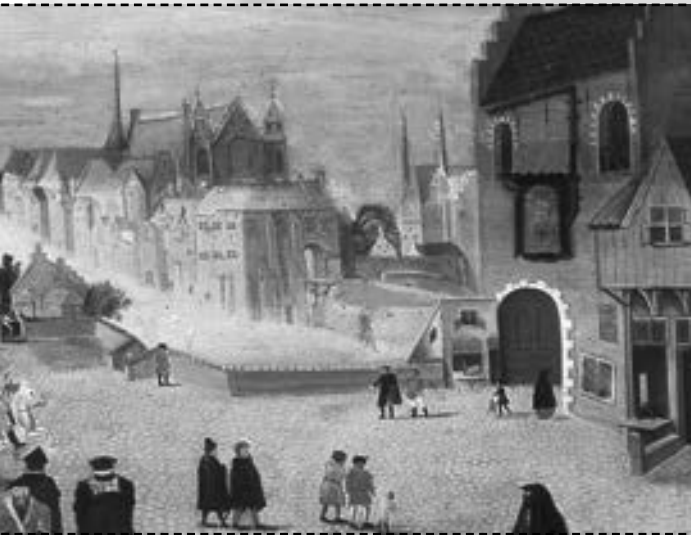
De doodstraf werd in het openbaar voltrokken omdat het mensen moest afschrikken. Het diende dus als een waarschuwing. Gek genoeg werd het terechtstellen van iemand ook gezien als een vorm van vermaak. Voor veel mensen was het een spektakel en men betaalde dan ook om al de gruwelijkheden te mogen zien.

Op het Groene Zoodje werden verschillende doodstraffen uitgevoerd. Zo kon je worden opgehangen, verbrand, of onthoofd. Onthoofding werd gezien als de meest pijnloze

Ritmeester Buat, veroordeeld voor landverraad, wordt op 11 oktober 1666 op het Groene Zoodje onthoofd.

Gravure gemaakt door Jan Luyken.
Collectie Atlas van Stolck, Rotterdam.

men zand op het gras om het bloed te absorberen. Ook andere lijfstraffen werden op het Groene Zoodje uitgevoerd.

manier van sterven, en werd daarom als een soort 'eer' beschouwd. Onthoofding met het zwaard was zelfs nog ervoller dan met een bijl, en

vooral rijke, belangrijke mensen werden op deze manier van het leven beroofd.

De doodstraf werd niet heel vaak gegeven, en er werd zeker niet makkelijk over gedacht. Ongeveer één keer per jaar werd de doodstraf uitgevoerd.

Wat moest je gedaan hebben om de doodstraf te krijgen?

De meesten stierven op het schavot vanwege hoogverraad, brandstichting, moord, oproer of herhaaldelijke diefstal. Heel soms werd de doodstraf ook gegeven als iemand schuldig werd bevonden voor valsmonterij of valsheid in geschrifte. Ketters belandden regelmatig op de brandstapel.

DE BEUL

Alle straffen waarover je net hebt gelezen werden door een beul uitgevoerd. Tussen ongeveer 1300 en 1850 was de beul een officieel en belangrijk beroep. Hij voerde niet alleen de doodstraffen, maar ook de lijfstraffen uit en dwong mensen in de martelkamer een bekentenis af.

Beul zijn was niet zomaar een beroep; het werd van vader op zoon doorgegeven, of je dat nou wilde of niet. Het was geen dankbaar beroep. De beul en zijn familie werden als uitschot behandeld. Er waren maar weinig mensen die een beul als vriend wilden of hem zelfs de hand wilden schudden. Het liefst hadden ze dat hij helemaal aan de rand van de stad ging wonen. Nu denk je misschien: hoe wisten ze dan wie de beul was? In films heeft een beul vaak een masker

voor, maar dit was vroeger helemaal niet zo. Iedereen wist wie de beul was en in sommige steden moest hij zelfs in het openbaar een rode puntmuts en gestreepte mantel dragen.

Het was voor de beul erg belangrijk om zijn werk goed uit te voeren. Als een executie niet helemaal goed verliep (bijvoorbeeld doordat de veroordeelde niet in één keer dood ging), dan was dat de schuld van de beul. Het kon dan gebeuren dat hij niet alleen zijn geld niet kreeg, maar ook dat de menigte boos op hem werd. De beul moest dan rennen voor zijn leven. Zo is er een geval bekend

van een beul die het niet voor elkaar kreeg het hoofd van een veroordeelde er in één keer af te hakken. De menigte werd toen zo boos dat ze de beul te grazen hebben genomen. Ze zijn het podium opgerend en hebben de beul zelf onthoofd.

Om te voorkomen dat een executie niet goed verliep, zorgde de beul dat hij veel kennis had van het menselijk lichaam. In zekere zin was hij dus een soort dokter: hij wist hoe de mens in elkaar stak. Hij gebruikte zijn kennis ook wel eens om veroordeelden na hun straf te helpen en weer beter te maken.

NU

De martelkamer wordt in de Gevangenpoort ook wel Pijnkelder genoemd. Je kunt de Pijnkelder bekijken tijdens de rondleiding.

Geldboete

Een geldboete krijg je opgelegd als je een kleine overtreding hebt begaan. Je hebt dan bijvoorbeeld te snel gereden of verkeerd geparkeerd, maar ook als je in het donker fietst zonder licht. Heb jij dat wel eens gedaan? Pas dan maar op dat je geen boete krijgt van de politie! De meeste volwassenen hebben wel eens een boete gehad voor een kleine overtreding. Vraag het je ouders maar eens. Je moet natuurlijk wel je boetes betalen. Als je dit namelijk niet doet, kan het zijn dat je voor een paar dagen naar de gevangenis moet.

Als je iets steelt en gepakt wordt, kun je een geldboete of gevangenisstraf krijgen.

(de jongen op de foto is een model)

foto: Hans Moolenaar

Taakstraf

De rechter kan iemand een taakstraf opleggen als alternatief voor een geldboete of een gevangenisstraf. Een taakstraf is een werkstraf. Dat betekent dat de persoon die deze straf krijgt een verplicht aantal uren moet werken om zijn straf af te lossen. Het werk kan van alles zijn, maar zijn meestal niet de meest leuke klusjes. Een voorbeeld van een taakstraf is het schoonmaken van de straten. Een rechter mag iemand maximaal 240 uur taakstraf geven. Na de straf wordt gekeken of de veroordeelde zijn werk wel goed heeft uitgevoerd. Als dit niet het geval is, kan het zijn dat hij of zij alsnog naar de gevangenis moet.

Hechtenis

Bij een hechtenis wordt iemand gevangen genomen, maar het is niet hetzelfde als een gevangenisstraf. Iemand wordt vaak in hechtenis genomen voordat hij is be-recht. Dit gebeurt bijvoorbeeld wanneer een moordenaar wordt opgepakt. Hij wordt dan in hechtenis genomen. Pas als de rechter zijn straf heeft bepaald, wordt hij voor langere tijd in de gevangenis gezet. Een verschil tussen hechtenis en gevangenisstraf is dan ook dat een hechtenis maximaal 16 maanden mag duren, en een gevangenisstraf maximaal 30 jaar.

Hechtenis kan ook een straf zijn. Bijvoorbeeld als je zo hard hebt gereden dat je andere mensen in gevaar bracht, of als je mensen hebt mishandeld. De politie kan je dan oppakken en je voor een aantal uren of dagen in het huis van bewaring zetten. Het huis van bewaring is anders dan de gevangenis. Zo hebben ze bijvoorbeeld andere regels. De regels van het huis van bewaring zijn strenger dan die van de gevangenis; je mag daar minder vaak uit je cel en je hebt minder contact met de gevangenisbewaarders.

Gevangenisstraf

Tot slot hebben we in Nederland de gevangenisstraf. Een gevangenisstraf mag maximaal 30 jaar duren, tenzij je door de rechter wordt veroordeeld tot levenslang. Je moet dan de rest van je leven in de gevangenis zitten.

Bij gevangenisstraf maakt het ook nog uit in welke gevangenis je terecht komt. Sommige gevangenisstraffen hebben veel strengere regels dan anderen. Een gevangenisstraf krijg je voor verschillende misdrijven. Hoe erger het misdrijf, hoe langer je straf. Als je bijvoorbeeld iemand heel zwaar hebt mishandeld, krijg je een paar maanden gevangenisstraf. Als je iemand hebt vermoord, zou je levenslang kunnen krijgen en zit je dus maximaal dertig jaar gevangen.

De politie arresteert twee jongeren die de wet hebben overtreden.

(de jongeren op de foto zijn modellen)
foto: Dieter Schutte

De straffen van vroeger zijn dus heel anders dan nu. Veel straffen kennen we gelukkig niet meer, zoals de schand-, lijf- en doodstraf. In Nederland is de doodstraf in 1870 afgeschaft. Helaas zijn er nog veel landen waar het er heel anders aan toe gaat. Daar worden mensen nog steeds gemarteld. Ook bestaat daar nog de lijfstraf en de doodstraf. Wil je hier meer over weten? Kijk dan op de website van Amnesty International: www.amnesty.nl. Amnesty International zet zich in voor een eerlijke behandeling van iedereen.

STRAFFEN UROEGER EN NU

De middeleeuwse Joris de Sager was dertien jaar oud toen hij voor een diefstal werd veroordeeld. Hij werd een jaar lang verbannen van het eiland Walcheren waar hij woonde. Voordat Joris moest vertrekken, werd hij eerst nog voor de ogen van andere schoolkinderen tot bloedens toe gegeseld.

M. van de V is dertien jaar en zit in de brugklas van een school in Wassenaar. Hij wilde stoer doen voor zijn vriendjes en stal snoep uit de snoepwinkel. De kassajuffrouw zag het gebeuren en belde de politie. Mark werd door de politie meegenomen naar het politiebureau. Daar hebben ze hem verhoord. De ouders van Mark werden gebeld en hij moest een boete betalen aan de snoepwinkel.

Simon Jacobsz. had een open brief vervalst (dat is een brief die is geschreven voor iedereen om te lezen). Voor straf moest hij op *'de kaak'* (het schavot) staan met een mijter op zijn hoofd. Op die mijter stond beschreven wat Simon verkeerd had gedaan. Zo werd hij te schande gezet en stelde hij gelijk een voorbeeld voor alle anderen.

Jim van B. is veroordeeld voor 'valsheid in geschrifte'. Zo heet het als je documenten vervalst. Hij moest daarom een boete betalen van 500 euro. Niemand wist dat hij hiervoor gestraft was, omdat Jim het nooit heeft verteld.

Ken je het gezegde: *'iets aan de kaak stellen'*? Dit gezegde gebruik je als je aan iedereen duidelijk wilt maken dat je iets (of iemand) slecht vindt. Je kan ook zeggen 'ik zal hem eens aan de kaak stellen'. Dat betekent dat je hem eens flink zal bespotten of openbaar voor gek zal zetten. Vroeger klonk deze uitdrukking iets anders, namelijk: iemand op de kaak stellen. Deze uitdrukking komt van het schavot dat werd gebruikt om veroordeelden voor het oog van het publiek te straffen of te bespotten. Het schavot werd toen ook wel 'de kaak' genoemd. In middeleeuws Den Haag stond de kaak op de Vismarkt.

KINDEREN WORDEN OOK GESTRAFT

Je hebt net een aantal verhalen gelezen van mensen die de wet hebben overtreden en daar een straf voor hebben gekregen, vroeger en nu. Dit waren bijna allemaal volwassenen. Hoe zat het met kinderen die iets deden wat niet mocht? Middeleeuwse kinderen werden volwassen als ze veertien jaar oud waren. Tot hun veertiende werden ze dus als kinderen gestraft. Daarna werden ze als volwassenen veroordeeld.

Voor kinderen waren er vroeger, net als nu, speciale regels. Zo mochten ze bijvoorbeeld niet gemarteld worden. Kinderen konden wel, net als volwassenen, een lijfstraf krijgen als ze iets deden wat niet mocht. Deze straf werd gegeven bij lichte vergrijpen, zoals iets zeggen wat niet mag of ongehoorzaam zijn. Het kind werd dan geslagen met de blote hand of met een roe of lat. Het slaan van

kinderen werd toen niet als iets ergs gezien, maar als een goed middel om kinderen te leren gehoorzamen. Pas in 1982 werd het verboden om kinderen op deze manier te straffen zonder de toestemming van de ouders. Deze lijfstraf was eigenlijk nog een lichte straf. Ook kinderen konden namelijk erge straffen krijgen. Zo konden ze eenzaam worden opgesloten, uitgehongerd worden en zelfs verbannen

worden! Stel je eens voor dat je als kind van 12 jaar wordt verbannen uit je stad en in je eentje een nieuw huis moet zoeken. In het ergste geval kon een kind zelfs de doodstraf krijgen. Maar dan moest je wel iets heel ergs gedaan hebben. Gelukkig begonnen mensen het steeds erger te vinden om kinderen zo te straffen. Het werd in de loop van de tijd dan ook steeds minder gedaan.

NL

Tegenwoordig zijn er allerlei instellingen die zich bezig houden met kinderen in de criminaliteit. Een van de bekendste is bureau HALT. Bureau HALT wil kinderen bewust maken van hun keuzes en de gevolgen die deze keuzes hebben. Bijvoorbeeld als een kind ervoor kiest om snoep te stelen, moet hij of zij ook weten wat hier de gevolgen van zijn, namelijk dat je mee moet naar het politiebureau. Misschien is bureau HALT ook wel eens bij jou op school geweest om te vertellen dat je voorzichtig moet zijn met vuurwerk? Dit werk van het bureau heet preventie: ze willen voorkomen dat kinderen dingen doen die niet mogen.

Bureau HALT houdt zich niet alleen bezig met preventie, maar ook met het straffen van kinderen die de fout in zijn gegaan. Als je bijvoorbeeld wordt opgepakt voor winkeldiefstal of vernieling kan het zijn dat je mag kiezen: of naar het Openbaar Ministerie, of naar bureau HALT. Als je voor het laatste kiest, helpen zij je je fout weer recht te zetten, zonder dat je naar de rechter moet.

Wil je meer weten over wat er gebeurt als kinderen de fout in gaan?

Kijk dan op de website www.halt.nl

Museum de Gevangenpoort

Buitenhof 33, 2513 AH, Den Haag
www.gevangenpoort.nl

